
ПРОБЛЕМИ РЕЙТИНГУВАННЯ БАНКІВ ЗА СИСТЕМОЮ CAMELS

УДК 336.71.078.3

Сисоєва Л. Ю.

Досліджено сутність внутрішнього рейтингування банків за системою CAMELS як однією з найпоширеніших методик оцінювання та аналізу банківської діяльності. Визначено пріоритетність системи для органів нагляду в різних країнах світу, виокремлено особливості проведення оцінки банків за даною методикою. Проаналізовано основні недоліки системи CAMELS як в організації, так і в критеріях оцінки. Визначено спільні та відмінні риси в системі CAMELS і в системі оцінки ризиків. Запропоновано шляхи вдосконалення та розвитку рейтингової методики, що дозволить об'єктивно аналізувати діяльність банку, а також використовувати інформацію для аналізу тенденцій у банківській системі загалом.

Ключові слова: банківський надгляд, банківське регулювання, рейтингова система, система оцінки ризиків.

ПРОБЛЕМЫ РЕЙТИНГИРОВАНИЯ БАНКОВ ПО СИСТЕМЕ CAMELS

УДК 336.71.078.3

Сисоєва Л. Ю.

Рассмотрена сущность внутреннего рейтингования банков по системе CAMELS как одной из наиболее распространенных методик оценивания и анализа банковской деятельности. Определена приоритетность системы для органов надзора в разных странах мира, выявлены особенности проведения оценки банков по данной методике. Проанализированы основные недостатки системы CAMELS как в организации, так и в критериях оценивания. Определены общие и отличительные черты в системе CAMELS и в системе оценки рисков. Предложены пути усовершенствования и развития рейтинговой методики, что позволит объективно анализировать деятельность банка, а также использовать информацию для анализа тенденций в банковской системе в целом.

Ключевые слова: банковский надзор, банковское регулирование, рейтинговая система, система оценки рисков.

PROBLEMS OF BANKS RATING BY CAMELS SYSTEM

UDC 336.71.078.3

L. Sysoieva

The article investigates the internal rating of banks by means of CAMELS system that is considered to be one of the most widespread methods of banking assessment and analysis. The priority of this system for supervisory bodies in different countries has been determined, as well as some peculiarities of bank assessment conducted in accordance with this methodology have been defined. Besides, the main disadvantages of CAMELS system referring to its organization and criteria have been analyzed. Common and different features within this system and risk assessment have been singled out. The proposed ways of improvement and further development of rating methodology make it possible to analyse impartially banks' activity and tendencies within banking systems too.

Key words: banking supervision, banking regulation, system of the rating, risk assessment system.

Пріоритетним завданням органів банківського нагляду є стабільність банківської системи. Трансформація орієнтирів у завданнях банківського нагляду, що ґрунтується на оцінці ризиків за їх діяльністю, пов'язана з недосконалістю існуючих методик та процедур, що використовуються в процесі нагляду. Для ефективного здійснення регулювання банківської діяльності та банківського нагляду застосовуються різні методи аналізу діяльності банків, серед яких можна виділити експертну рейтингову систему CAMELS.

Проблематика розвитку ефективної системи банківського нагляду активно досліджується різними науковцями. Важливу роль при дослідженні рейтингових методик мають праці зарубіжних авторів, таких, як: Брайан Д. Стайеруолт, Р. Джуччі, Г. Герасим, І. Лахмунд, Уна Макдоналд, Мартінес Хосе де Луна. Серед українських науковців слід відмітити дослідження О. Лаврушина, І. Лютого, П. Матвієнка, С. Науменкової, Р. Набока та ін. Незважаючи на велику кількість наукових праць, серед провідних експертів не існує спільної думки щодо параметрів рейтингової системи, яка б відповідала поточним потребам банків та регулюючому органу.

Пріоритет системи CAMELS загальноєвропейський і законодавчо закріплений, але проведення оцінки за даною методикою має певні проблеми як в організації, так і в критеріях оцінки. Саме тому проблема удосконалення цієї рейтингової системи оцінки є надзвичайно актуальною. Головна мета дослідження – виявлення проблем рейтингової системи CAMELS та пошук напрямів їх удосконалення, розробка рейтингової методики оцінки діяльності банківських установ, максимально наближеної до існуючої.

Наглядові органи країн Європи і США використовують різні рейтингові методики, оцінюючи різні фактори, які впливають на діяльність банківських установ. Основний критерій у підходах залежить від набору факторів та кількості показників. Існуючі методи оцінки банків у різних країнах наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація методів оцінки банків у різних країнах [1]

Країна	Наглядовий орган	Назва методу	Кількість показників
США	Федеральна корпорація страхування депозитів, Федеральна резервна система; Управління контролера грошового обігу	CAMELS	6
Великобританія	Управління фінансового нагляду	ARROWS (RATE)	9
Нідерланди	Нідерландський національний банк	RAST	11
Франція	Центральний банк	ORAP, SAABA, SIGNAL	5

З 1978 року методика CAMELS є офіційною методикою рейтингування органів банківського нагляду в США: ФРС, грошового обігу та Федеральної корпорації страхування депозитів. У сучасних умовах модифікована методика використовується і Національним банком України. Рейтингова система CAMELS представлена шестикомпонентною системою функціонування банків:

C – capitaladequacy, або достатність капіталу. Система визначає, який капітал банку може бути використаний для захисту його кредиторів (вкладників) і чи достатня його величина;

A – assetquality, або якість активів. Система дозволяє отримати інформацію про області підвищеного кредитного ризику, проаналізувати склад позичкового портфеля, приділяючи увагу фінансовому впливу проблемних позик, структуру цінних паперів;

M – management, або якість управління. Методика визначає якість банківського менеджменту на основі оцінки результатів роботи, дотримання законів та інструкцій, прийнятої системи контролю;

E – earnings, або прибутковість. Система оцінює ефективність діяльності банку, визначає джерела отримання прибутку і виявляє її достатність для майбутнього розвитку банку;

L – liquidity, або ліквідність. Система визначає достатність ліквідності банку з точки зору своєчасного виконання своїх зобов'язань;

S – sensitivitytorisk, або чутливість до ризику. Дозволяє визначити, наскільки зміниться фінансовий стан банку при зміні процентних ставок (даний компонент як складова частина методики, що застосовується наглядовими органами США, введений з 1996 року) [2].

Американські науковці визначають процес оцінки ризиків банку за системою CAMELS як структурований процес, спрямований на ідентифікацію найзначніших ризиків, з якими стикається банківська установа, і перевірку з боку органу нагляду, зосереджену на цих ризиках, що має на меті оцінити, як установа управляє ними і наскільки вона здатна протистояти зовнішнім факторам [3].

Згідно з розробленими методиками Національним банком, нагляд за діяльністю банків, що ґрунтується на оцінці ризиків їх діяльності за рейтинговою системою CAMELS, полягає у визначенні загального стану банку на підставі єдиних критеріїв, які охоплюють його діяльність за всіма напрямками [2]. Метою рейтингування є визначення тих банків, які мають незадовільний фінансовий стан або певні недоліки в менеджменті, а також у діяльності банку існують певні загрози щодо стабільності та фінансової стійкості. Своєчасне виявлення проблем, що можуть призвести до негативних наслідків, потребує

особливого режиму контролю служби банківського нагляду Національного банку України.

Рейтингова система передбачає загальний аналіз стану банку, який проводиться під час запланованої комплексної інспекційної перевірки. Особливість аналізу банків за рейтинговою системою CAMELS полягає в тому, що вона комплексно характеризує його діяльність і проводиться як по активних, так і по пасивних операціях банку, а також тісно пов'язана з іншими методиками, що застосовуються службами нагляду, а саме із системою показників раннього реагування та комплексною системою індикативних показників. Водночас процес нагляду із визначенням рейтингу CAMELS завжди включав аналіз ризику у кожному з компонентів, тому нагляд на основі оцінки ризиків, що використовується Національним банком України, став логічним продовженням CAMELS.

Комплексна рейтингова оцінка, що отримує банк після проведеного аналізу, є конфіденційною інформацією, якою володіє Національний банк. Керівництво банку отримує інформацію щодо встановленого рейтингу разом із супровідним листом та звітом про інспектування.

Незважаючи на те, що існуюча рейтингова система дозволяє оцінити діяльність банків та виділити ті з них, що мають незадовільний фінансовий стан та потребують особливого контролю з боку нагляду, слід виокремити виявлені недоліки рейтингування банківських установ за системою CAMELS:

1) суб'єктивність оцінки експертами діяльності банку. Вона полягає у відсутності загальноприйнятих стандартів і методик для формування експертами однозначно правильних висновків при оцінці вибраних критеріїв. Наприклад, у системі досить суб'єктивно оцінюється рівень менеджменту, також є значні проблеми, пов'язані з кваліфікованим аналізом та оцінкою якості активів, стабільної частини депозитів (насамперед, довгострокових) тощо;

2) недоліки на етапі адаптації зарубіжної моделі системи рейтингової оцінки CAMELS. Методика передбачає аналіз кожної з компонент окремих та незалежним експертом. В українській практиці один інспектор здійснює аналіз та виставляє рейтинг за декількома або всіма компонентами. Щоб вирішити дану проблему, потрібно виокремити спеціалістів, які будуть займатися оцінкою або перевіркою окремих компонентів, що дозволить більш зважено давати оцінку та не допустити визначення комплексного результату рейтингу одним працівником;

3) проблема оцінки потенційних ризиків. Працівники, що здійснюють виїзне інспектування, співпрацюючи з банком, мають обмеження в

спілкуванні з керівництвом та працівниками банку, що може негативно впливати на результат оцінки;

4) недосконала п'ятибальна оцінка за рейтинговою системою CAMELS. Це пов'язано з тим, що у системі оцінки ризиків Національного банку України існує ще одна система оцінок – трибальна. При переведенні з однієї системи в іншу виникають певні проблеми зарахування банку до певного класу оцінки (табл. 2);

5) наступна проблема пов'язана із самою підсумковою оцінкою, або присвоєнням рейтингу. При розрахунку інтегрованого показника припускається, що зміни всіх п'яти показників рівнозначні, тобто за визначений рейтинг береться той, що найчастіше зустрічається серед шести даних експертом оцінок. Звідси постає проблема узагальнення результату експертом, тобто попереднє зведення різних елементів оцінки до заздалегідь відомого. Різні показники мають різні властивості та вагу, що повинно бути відображено у підсумковій оцінці.

Таблиця 2

Диференціація шкали оцінювання показників у системі CAMELS та в системі оцінки ризиків [2; 4]

CAMELS		Система оцінки ризиків	
Компоненти	Шкала оцінювання	Складові	Шкала оцінювання (трибальна)
достатність капіталу; якість активів; якість управління; прибутковість; ліквідність; чутливість до ризиків	п'ятибальна	Кількість ризику	незначна; помірна; значна
		Якість ризику	висока; потребує вдосконалення; низька
		Сукупний ризик	низький; помірний; високий
		Напрямок зміни ризику	такий, що зменшується; стабільний; зростаючий

Подана табл. 2 показує, що хоча система оцінки ризиків Національного банку України є продовженням CAMELS, зміна підходу до здійснення нагляду викличе необхідність певних змін або посилення вимог, що висуваються до нагляду.

Розроблені автором напрями вдосконалення існуючої системи CAMELS наведені на рисунку.

Рис. Напрями вдосконалення рейтингової системи CAMELS

Серед пріоритетів удосконалення слід відмітити посилення вимог до кваліфікації співробітників служби банківського нагляду, а саме:

- 1) всебічне розуміння процесу аналізу банківської діяльності, а також сутності ризиків та їх прояву під впливом різноманітних факторів;
- 2) наявність навичок формування професійного та об'єктивного судження;
- 3) вміння спілкуватися та проводити зустрічі з керівництвом банку з метою ідентифікації причин проблем, а не їх симптомів;
- 4) вчасне реагування на проблеми банку на етапі їх виникнення.

Національний банк використовує різні підходи для забезпечення стійкості банків та контролю за

ризиками, у тому числі й на основі всебічного аналізу банків за рейтинговою системою CAMELS. Дана система не дає можливості виявляти вчасно слабкі місця в банківському секторі під час економічної турбулентності. Недосконалість даної системи полягає також у недостатньому рівні адаптації зарубіжного досвіду до української банківської системи. Звідси виникають основні проблемні моменти: суб'єктивність оцінок експертів та недосконалість існуючої бальної оцінки. Однак кожна з них знаходиться в комплексі з іншими, що потребує однакової уваги до кожної з проблем.

Література: 1. Матвієнко П. Рейтингова оцінка діяльності банків України / П. Матвієнко // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 37–46. 2. Методичні вказівки щодо організації, проведення інспекційних перевірок та встановлення рейтингової оцінки банку: затв. пост. Правління Національного банку України від 31 серпня 2007 р. № 312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. 3. Проект розвитку ринків капіталу. Оцінка підготовленості України до запровадження єдиного регуляторного органу [Текст] [Електронний ресурс] / Доктор Уна Макдоналд (СВЕ). – К., 2006. – 66 с. – Режим доступу : <http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/assessment>. 4. Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків" : затв. пост. Правління Національного банку України від 15 березня 2004 р. № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

References: 1. Matviienko P. Reitynhova otsinka diialnosti bankiv Ukrainy [Rating score of banks of Ukraine] / P. Matviienko P. // Ekonomika Ukrainy. – 2008. – No. 2. – Pp. 37–46. 2. Metodychni vkazivky shchodo organisatsii, provedenia inspektsiinykh perevirok ta vstanovlennia reitynhovoi otsinky banku: zatv. post. Pravlinnia Natsionalnoho banku

Ukrainy vid 31 serpnia 2007 r. No. 312. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.bank.gov.ua>. 3. Proekt rozvytku rynkiv kapitalu. Otsinka pidgotovlennosti Ukrainy do zaprovadzhennia yedynoho rehuliatornoho orhanu [Electronic resource]. / Doktor Una Makdonald (CBE). – K., 2006. – 66 p. – Access mode : <http://www.-capitalmarkets.kiev.ua/download/assessment>. 4. Metodychni vkazivky z inspektuvannia bankiv "Systema otsinky ryzykiv": zatv. post. Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 15 bereznia 2004 r. No. 104. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.bank.gov.ua>.

Інформація про автора

Сисосва Лариса Юрїївна – канд. екон. наук, старший викладач кафедри банківської справи ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України" (40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, e-mail: lsysoyeva@mail.ru).

Інформація об авторе

Сысоева Лариса Юрьевна – канд. екон. наук, старший преподаватель кафедры банковского дела ГВУЗ "Украинская академия банковского дела Национального банка Украины" (40030, г. Сумы, ул. Петропавловская, 57, e-mail: lsysoyeva@mail.ru).

Information about the author

L. Sysoieva – Ph.D. in Economics, Senior Assistant of Department of Banking, State HEI "Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine" (57, Petropavlivska str., 40030, Sumy, e-mail: lsysoyeva@mail.ru).

Рецензент
докт. екон. наук,
доцент Колодїзев О. М.

Стаття надійшла до ред.
07.07.2012 р.